

TYÖRYHMÄN EHDOTUKSET

Työryhmä ehdottaa osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevien työnteon kannusteiden parantamiseksi lineaarista mallia alla mainittujen edellytysten täytyessä. Linearisessa mallissa suojaosuuden ylittävät ansiot pienentäisivät maksussa olevaa eläkettä.

Työryhmä ehdottaa lineaarista mallia työeläkejärjestelmän osatyökyvyttömyyseläkkeeseen. Kansaneläkejärjestelmään osatyökyvyttömyyseläke tulisi niissä tapauksissa, joissa osatyökyvyttömyyseläkettä maksetaan myös työeläkejärjestelmästä. Osatyökyvyttömyyseläkkeessä suojaosuudeksi ehdotetaan 50 prosenttia eläkkeen perusteena olevista ansioista, kuitenkin vähintään 600¹ euroa kuukaudessa. Suojaosuuden ylittävät ansiot pienentäisivät eläkettä 50 prosenttia jokaista ansaittua lisäeuroa kohti. Kansaneläkejärjestelmässä täyden osatyökyvyttömyyseläkkeen määräksi ehdotetaan puolikasta takuueläkettä ja lineaarista mallia sovellettaisiin vastaavasti kuin työeläkkeissä. Eläkeoikeus päättyisi, kun eläkettä ei ole ollut maksussa kahtena vuotena yhtäjaksoisesti. Linearisessa mallissa olisi kattosääntö eli osatyökyvyttömyyseläke ja työansio yhteensä eivät saisi ylittää vakiintunutta ansiotasoa. Kattosäännön soveltamisen minimiansio täsmennettäisiin hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä. Linearisessa mallissa huomioon otettava ansio määräytyisi kuuden aikaisemman kuukauden ansioiden keskiarvona.

Lineaarisen mallin toimeenpano edellyttää, että tulorekisteri on käytössä ja että sen avulla lineaarimalli on toimeenpantavissa. Ansioiden ja eläkkeen yhteensovittaminen tehtäisiin joka kuukausi ilman valituskelpoista päätöstä, ja yhteensovittamisesta annettaisiin vuosittain valituskelpoinen päätös.

Työryhmä ehdottaa, että hallituksen esitys koskien lineaarista mallia voitaisiin antaa eduskunnalle syksyllä 2020 ja lait tulisivat voimaan 1.1.2022, jolloin tulorekisteri on käytössä.

Lepäämislakia ehdotetaan jatkettavaksi vuoden 2021 loppuun siten, että kyseisen lain mukaiset osatyökyvyttömyyseläkkeen lepäämisjaksot päättyisivät viimeistään 31.12.2021. Täyden työkyvyttömyyseläkkeen osalta pitäisi selvittää, miten eläkkeen ja ansioiden yhteensovitus tehtäisiin vuoden 2021 jälkeen, kun tulorekisteri on käytössä.

Kansaneläkejärjestelmän osatyökyvyttömyyseläke

Kansaneläkejärjestelmään ehdotetaan työeläkevähenteistä osatyökyvyttömyyseläkettä ja siihen vastaavaa ansiotuloihin suhteutettua lineaarista mallia kuin työeläkkeissä. Kansaneläkejärjestelmän osatyökyvyttömyyseläkettä ehdotetaan niille, joille maksetaan osatyökyvyttömyyseläkettä myös työeläkejärjestelmästä. Osatyökyvyttömyyseläkkeen täydeksi määräksi ehdotetaan puolikasta takuueläkettä.

Osakansaneläkkeen määrä laskettaisiin kaavalla:

$$\text{OKE} = \text{OKE}_{\text{max}} - 0,5 \times (\text{OET} - \text{OTR})$$

missä

OKE = Eläketuloilla vähennetty osakansaneläkkeen määrä kuukaudessa

OKE_{max} = Täysi osakansaneläke kuussa (= Täysi takuueläke/2 = 392,26 e/kk vuonna 2019)

OET = Osakansaneläkkeestä vähennettävät osaeläketulot

OTR = Tuloraja, jota pienemmät osaeläketulot eivät vähennä osakansaneläkettä (= Täyden kansaneläkkeen vuosituloraja / 24 = 27,75 e/kk vuonna 2019).

¹ Tulisi sitoa palkkakertoimeen.

Ansioiden sovitteluväli

Tulorekisteri mahdollistaa ansioiden ja eläkkeen yhteensovittamisen kuukausittain. Jotta kannustinvaikutukset olisivat mahdollisimman selkeät, olisi yhteensovitus tehtävä mahdollisimman reaaliaikaisesti. Koska työnantajan on ilmoitettava palkkatiedot tulorekisteriin viimeistään 5. päivänä palkanmaksusta, tarkoittaa se käytännössä, että viimeistään palkanmaksukuukautta seuraavan kuukauden 5. päivään mennessä palkkatiedot ovat käytettävissä. Koska eläkkeet maksetaan tyypillisesti alkukuussa, ei yhteensovitusta voida tehdä vielä palkanmaksua seuraavana kuukautena, vaan vasta toisena kuukautena palkanmaksun jälkeen. Lineaarisen mallin kaava olisi siis (ilman kattosääntöä):

$$(\text{Eläke}^{t+2} - 50 \% \times (\text{Työansiot}^{t6} - \text{suojaosuus})^+) = \text{maksettava eläke}$$

Jossa $t6$ on työansioiden kuuden ansaintakuukauden keskiarvo (kuukausi t ja sitä edeltävät 5 kuukautta).

Esimerkiksi syys-helmikuussa ansaittu työansioiden keskiarvo vaikuttaa vähentävästi huhtikuussa maksettavaan eläkkeeseen.

Eriävät mielipiteet

Kela ja vammaisfoorumi jättivät seuraavat eriävät mielipiteet ehdotukseen.

Kela eriävä mielipide:

”Yhdenvertaisuuden vuoksi osatyökyvyttömyyseläke tulisi olla mahdollinen kaikille kansaneläkkeen hakijoille. Se mahdollistaisi työskentelyn ja toisi joustoa työhön osallistumiseen tilanteissa, joissa voimat eivät riitä täysipäiväiseen työskentelyyn. Asiakkaille on vaikea perustella, miksi heitä kohdellaan eri tavoin riippuen siitä, minkä eläkejärjestelmän piirissä he ovat. Myös lineaarisen mallin toimeenpanon kannalta tämä olisi tärkeää.”

Vammaisfoorumin mielipide:

Vammaisfoorumi ry

21.12.2018

Eriävä mielipide

Osatyökykyisille tie työelämään -kärkihankkeen (OTE) yhtenä tavoitteena on ollut vähentää kannustinloukkuja työkyvyttömyyseläkkeen ja ansioiden yhteensovittamisessa. Tällä hetkellä työkyvyttömyyseläkkeellä olevan eläkkeen maksaminen keskeytetään kokonaan, jos kuukausiansiot ylittävät ansiorajan. Tämä muodostaa merkittävän kannustinloukun.

Kannustinloukkujen purkamista selvittänyt kolmikantainen työryhmä ehdotti vuonna 2017 osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevien työnteon kannusteiden parantamiseksi lineaarista mallia, jossa ansiorajan ylittävät ansiot pienentäisivät tasaisesti maksussa olevaa eläkettä. Jatkoselvitys lineaarisesta mallista myös täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen alkoi vuoden 2018 helmikuussa, ja tavoitteena on ollut löytää toteutettava malli syksyn 2018 kuluessa, jotta hallituksen esityksen valmistelu tarvittavista lainsäädännön muutoksista voitaisiin aloittaa.

Vammaisfoorumi ry on tyytymätön työryhmän esitykseen, jossa esitetään työkyvyttömyyseläkkeen lineaarisesta mallia ainoastaan osatyökyvyttömyyseläkkeeseen. Vammaisfoorumi ry on tuonut työryhmässä

esiin sitä, että työkyvyttömyyseläkkeen lineaarisella mallilla pitäisi ensisijaisesti helpottaa heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien työkyvyttömyyseläkeläisten asemaa ts. kansaneläkkeellä olevien asemaa.

Työryhmän esitys

Työryhmä päätyi aikaisempaan vuoden 2017 esitykseen, joka ei sisällä täyden työkyvyttömyyseläkkeen lineaarisesta mallia. Kompromissiesitys on epäedullinen Kelan täydellä työkyvyttömyyseläkkeellä oleville ja asettaa ihmisiä eriarvoiseen asemaan. Lineaarisen mallin käyttöönotto osatyökyvyttömyyseläkkeessä jättää ulkopuolelle ne vammaiset henkilöt, jotka eivät ole pystyneet kerryttämään työeläkelakien mukaista eläkettä. **Vammaisfoorumi voi hyväksyä osatyökyvyttömyyseläkkeestä lineaarisen mallin kokeilulain, jos edelleen etsitään ratkaisua täyden työkyvyttömyyseläkkeen lineaariseen malliin.** Kokeilulain aikana tarkasteltaisiin lineaarisen mallin kannustavuusvaikutuksia.

Vammaisfoorumi ry:n esitys

Lineaarinen malli myös Kelan täydessä työkyvyttömyyseläkkeessä on kaikin puolin kannatettava, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden ihmisten työllisyyttä lisäävä, kannustinloukun purkava ja myös kansantaloudellisesti edullinen ratkaisu. Malli tuo joustavuutta ja lisää työn tekemistä eläkkeen ohella, mikä hyödyttää myös elinkeinoelämää. Lineaarinen malli myös Kelan täydessä työkyvyttömyyseläkkeessä lisää vammaisten ja pitkäaikaissairaiden ihmisten työllisyyttä, parantaa heidän elintasoaan ja helpottaa mielenterveyden ongelmista kärsivien kuntoutumista työelämään. Lineaarinen malli myös Kelan täydessä työkyvyttömyyseläkkeessä lisää työskentelymahdollisuuksien joustavuutta ja siten koko yhteiskunnan tuottavuutta. Yhteiskunnan kustannukset vähenevät, ja työtä on turvallista tehdä.

Nykyisin lähellä ansaintarajaa työskentelevät ovat pienituloisia, joten pienikin heikennys kokonaistuloissa on merkittävä. Siksi ansaintaraja Kelan täydessä työkyvyttömyyseläkkeessä on säilytettävä nykyisellään.

Esitämme, että Kelan täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen (KEL 12 § 2.mom.) on otettava käyttöön lineaarinen malli siten, että mallissa säilytetään voimassa oleva ansaintaraja (v. 2018 737,45 e/kk), ja sen ylittävät ansiot alentavat eläkettä lineaarisesti 50 % alenemalla eli jokainen ansaintarajan ylittävä euro alentaa eläkettä 50 sentillä.

Helsingissä 21.12.2018

Anne Mäki ja Simo Klem, Vammaisfoorumi ry:n edustajat